

Judikatúra Ústavného a Najvyššieho súdu SR

- vybrané otázky

Miroslav Slašťan

Ústav medzinárodného a európskeho práva,
Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, Bratislava

externý člen pedagogického zboru Justičnej akadémie SR

miroslav.slastan@uninova.sk

Štvrtý blok – judikatúra Ústavného súdu a Najvyššieho súdu SR

- I Závaznosť rozhodnutí Ústavného súdu SR
- I Účinky res iudicata nálezov ÚS
- I Precedenčný účinok nálezov ÚS (erga omnes)
- I (Všeobecná) záväznosť rozhodnutí všeobecných súdov
- I Následky nerešpektovania skorších súdnych rozhodnutí

Záväznosť rozhodnutí Ústavného súdu SR

- I sporná otázka
- I absencia komplexnej úpravy v ústave – nutnosť rozlišovať podľa jednotlivých konaní
  - konanie o výklade ústavy a ústavných zákonov (výklad je všeobecne záväzný odo dňa vyhlásenia rozhodnutia v Z.z.)
  - konanie o ústavnosti a zákonnosti volieb (rozhodnutie je záväzné pre všetky orgány verejnej moci, fyzické osoby alebo právnické osoby, ktorých sa týkajú. Príslušný orgán verejnej moci je povinný bez zbytočného odkladu zabezpečiť ich vykonanie)
  - konanie o súlade právnych predpisov (právoplatné rozhodnutie ústavného súdu je všeobecne záväzná)
  - konanie o kompetenčných sporoch (?)

Účinky res iudicata nálezov ÚS

- I rozhodnutia ÚS sú **konečné**, nie je možné sa odvolať v rovnakej veci (čl.133 ústavy: Proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok)
- I právne otázky sú definitívne vyriešené?
- I konanie o súlade právnych predpisov vs konanie o ústavnej sťažnosti

Účinky res iudicata nálezov ÚS - konanie o súlade právnych predpisov

- I ...prekážka veci rozsúdenej vo svojej procesnej podstate vyjadruje zákaz a prekážku otvárať právoplatné rozhodnutú tú istú vec, ktorá je charakterizovaná tými istými účastníkmi, rovnakým predmetom konania a rovnakými skutkovými a právnymi dôvodmi uplatnenia nároku na súdnu ochranu.
- I potrebné vykladať vzhľadom na charakter konania o súlade právnych predpisov (abstraktná rozhodovacia činnosť)
  - ak sa ustanovenie predpisu mení a dopĺňa
  - iné namietané dôvody nesúlada
  - zmena spoločenských pomerov (...prijaté za iných predpokladov...")(sp. zn. PL. ÚS 11/05 z 22. augusta 2006)

Precedenčný účinok nálezov ÚS (erga omnes) v konaní o súlade právnych predpisov

- I Čl. 125 (6) ústavy: rozhodnutie ústavného súdu ... sa vyhlasuje spôsobom ustanoveným na vyhlasovanie zákonov. Právoplatné rozhodnutie ústavného súdu je všeobecne záväzná.

Viazanosť právnym názorom...

- I § 41a (2) zákona č. 38/1993 Z.z.: Orgán, ktorý je povinný uviesť právny predpis do súladu podľa čl. 125 ods. 3 Ústavy, je viazaný právnym názorom vysloveným v náleze Ústavného súdu.
- I Novela O.s.p. zák.č. 519/1991: § 135 „súd je viazaný **rozhodnutím** ústavného súdu o tom, či určitý právny predpis je v rozpore s ústavou, zákonom alebo medzinárodnou zmluvou...
- I čl. 144 ods. (2) ústavy: „Právny názor ústavného súdu obsiahnutý v rozhodnutí je pre súd záväzný.“

Konanie o súlade právnych predpisov - hmotnoprávne účinky nálezu

- I **zákon č. 38/1993 Z.z.:**
- I § 41a (1) Právny predpis, jeho časti alebo niektoré jeho ustanovenia strácajú účinnosť dňom vyhlásenia nálezu Ústavného súdu v Zbierke zákonov.
- I § 41a (3) Stratou účinnosti, prípadne platnosti právnych predpisov na základe nálezu Ústavného súdu sa neobnovuje platnosť právnych predpisov nimi zrušených; ak však išlo len o ich zmenu alebo o doplnenie, platí skorší právny predpis v znení platnom pred touto zmenou alebo doplnením.

I § 41b

(1) Ak súd v trestnom konaní vydal na základe právneho predpisu, ktorý neskôr stratil účinnosť podľa čl. 125 Ústavy, rozsudok, ktorý nadobudol právoplatnosť, ale **nebol vykonaný**, strata účinnosti takého právneho predpisu, jeho časti alebo niektorého ustanovenia je **dôvodom obnovy konania** podľa ustanovení Trestného poriadku.

(2) Ostatné **právoplatné rozhodnutia** vydané v občianskoprávnom alebo správnom konaní na základe právneho predpisu, ktorý celkom, sčasti alebo v niektorom ustanovení stratil účinnosť, **zostávajú nedotknuté; povinnosti uložené takýmito rozhodnutiami nemožno nútiť vymáhať.**

- I **A čo neprávoplatné rozhodnutia / prebiehajúce konania?**

Konanie o súlade právnych predpisov - hmotnoprávne účinky nálezu

- I ústava a zákon o ústavnom súde rozdeľujú problematiku hmotnoprávnych účinkov nálezu ústavného súdu o súlade právnych predpisov na dve skupiny (prípady, ktoré boli do momentu uverejnenia nálezu ústavného súdu v Zbierke zákonov už právoplatne ukončené (judikované), a prípady, ktoré vo chvíli uverejnenia nálezu ústavného súdu v Zbierke zákonov právoplatne ukončené ešte neboli)
- I **Účinky nálezu Ex nunc vs Ex tunc**
- I **...trestnom konaní** vo vzťahu voči právoplatne odsúdenej osobe hmotnoprávne následky nálezu o nesúlade uverejneného po právoplatnom odsúdení nastávajú **jednoznačne ex tunc**, nie teda iba od momentu uverejnenia nálezu. Vinu trestne stíhanej osoby možno po uverejnení nálezu **znova posudzovať**, a to už vo svetle nálezu o nesúlade...

Konanie o súlade právnych predpisov - hmotnoprávne účinky nálezu

- I V civilnom a správnom konaní: ustanovenie § 41b ods. 2 zákona o ústavnom súde neposkytuje žiadnu ochranu tomu účastníkovi občianskoprávneho alebo správneho konania, ktorý bol v konaní neúspešný, teda uplatnený **nárok** mu vzhľadom na aplikáciu nesúladsného právneho predpisu **nebol priznaný**...
- I **POVINNOSŤ:** ...aj keď nedochádza k obnove právoplatne skončeného konania, pokiaľ povinný subjekt do uverejnenia nálezu uloženú povinnosť nesplnil, stáva sa táto nevymáhateľnou ...(v zásade ex tunc)
- I **NÁROK:** buď ...ex nunc, teda od momentu uverejnenia nálezu ústavného súdu v Zbierke zákonov. Preto nároky vzniknuté do momentu uverejnenia nálezu o nesúlade právnych predpisov sa nadia právnym stavom existujúcim dovtedy. Nový právny stav založený náležom ústavného súdu sa vzťahuje iba na **nároky vzniknuté od uverejnenia nálezu**...alebo ex tunc aj na nároky pred uverejnením nálezu...
- I kolízia medzi **princípom zachovávanía ústavnosti** na jednej strane a **princípom právnej istoty** na strane druhej (t.j. prezumpcia ústavnosti právnych predpisov - až do opáčneho rozhodnutia ústavného súdu a prezumpcia právoplatných rozhodnutí orgánov verejnej moci vychádzajúcich z prezumpcie ústavnosti)

Konanie o súlade právnych predpisov - hmotnoprávne účinky nálezu

- I **Rozhodnutie:**
- I ....o hmotnoprávnych účinkoch nálezu o nesúlade **vydaného pred právoplatným skončením konania**, ... v týchto veciach nastávajú ... **pre všetkých účastníkov konania ex tunc**. Ak sa totiž tieto účinky prejavujú ex tunc vo veciach judikovaných právoplatne pred uverejnením nálezu, potom a fortiori to musí tak byť vo veciach neskončených právoplatne v momente uverejnenia nálezu o nesúlade. Opačný výklad je priamym popretím princípu zachovávanía ústavnosti a zároveň neprípustným absolutizovaním princípu právnej istoty.
- I Nálezy Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 51/06, sp. zn. I. ÚS 60/06 z 8. júna 2006, sp. zn. I. ÚS 159/06 zo 17. októbra 2006 a sp. zn. I. ÚS 320/06 zo 6. decembra 2006

Účinky res iudicata nálezov ÚS - konanie o ústavnej sťažnosti

- I po vyhovujúcom náleze sa vracia vec k súdu, ktorý musí rozhodnúť v súlade výrokom, ale najmä odôvodnením nálezu ÚS, t.j. v súlade s právnym názorom ÚS
- I ...je nenáležité a v rozpore s právnym poriadkom Slovenskej republiky polemizovať s otázkou, či má nález Ústavného súdu Slovenskej republiky len akademický význam alebo či má aj hmotnoprávne dôsledky (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 16. februára 2001, sp.zn. 3 To 4/2001)
- I **viazanosť právnym názorom v konaní o sťažnostiach**
- novela O.s.p. zák.č. 341/2005 § 135 O.s.p.: Súd je tiež viazaný rozhodnutím ústavného súdu alebo Európskeho súdu pre ľudské práva, ktoré sa týkajú základných ľudských práv a slobôd

Precedenčný účinok nálezov ÚS (erga omnes)

- I **Existuje povinnosť rešpektovať rozhodnutia Ústavného súdu v neskorších veciach?**
? rozsah v ktorom je Ústavný súd viazaný vlastnými rozhodnutiami
- **záväznosť podmienená**, nie absolútna (zmena právneho prostredia, objektívne dôvody – vstup do EÚ, ale aj rozhodnutia medzinárodných súdov)
- **štruktúra ÚS – štyri senáty...**
- zákon to výslovne predpokladá: § 6 Senát, ktorý v súvislosti so svojou rozhodovacou činnosťou dospeje k právnemu názoru odchylnému od právneho názoru vyjadreného už v rozhodnutí niektorého zo senátov, predloží plénu Ústavného súdu návrh na zjednotenie odchylných právnych názorov.
- plénum ÚS rozhodne o zjednotení odchylných právnych názorov uznesením
- senát je v ďalšom konaní viazaný uznesením pléna ÚS

Precedenčný účinok nálezov ÚS (erga omnes)

- I Ak nie je judikatúra ÚS absolútne záväzná pre samotný ÚS – všeobecné súdu sú oprávnené zmenu judikatúry ÚS vyvolať
- musia vzniesť opodstatnené a dostatočné dôvody pre svoje stanovisko (III. ÚS 252/04 – ČR!)

(Všeobecná) záväznosť rozhodnutí všeobecných súdov

- I **L.ÚS 236/06:**
K znakom právneho štátu a medzi jeho základné hodnoty patrí neoddeliteľne princíp právnej istoty [(čl. 1 ods. 1 ústavy), napr. PL. ÚS 36/95], ktorého neopomenuteľným komponentom je predvídateľnosť práva.
Súčasťou uvedeného princípu je aj požiadavka, aby sa na určitú právne relevantnú otázku pri opakovaní v rovnakých podmienkach dala rovnaká odpoveď (mutatis mutandis I. ÚS 87/93, PL. ÚS 16/95 a II. ÚS 80/99), teda to, že obdobné situácie musia byť rovnakým spôsobom právne posudzované.
- I **NS SR M Cdo 31/01 (50/2001 ZSP)**
V slovenskom právnom poriadku platí princíp, podľa ktorého sú **súdy viazané len zákonom**; znamená to, že súd pri svojom rozhodovaní prihliada, a prípadne aj aplikuje **súdny judikat** či **stanovisko len vtedy, ak dôjde k záveru, že sú v súlade so zákonom, ale záväzná pre neho nie sú.**

(Všeobecná) záväznosť rozhodnutí všeobecných súdov

- I požiadavka pridržať sa predchádzajúcich rozhodnutí (tzv. súdnych judikátov či precedensov) je odmietaná čl. 144 Ústavy, podľa ktorého výkon súdnej právomoci je viazaný len na Ústavu, ústavný zákon, zákon a medzinárodnú zmluvu.
- I súdne rozhodnutie je záväzná len pre účastníkov (strany) konania, v ktorom rozhodnutie bolo vydané, a je len hľadáním práva, a nie jeho tvorbou
- I **napriek tomu - predvídateľnosti práva a v jeho rámci aj predvídateľnosti súdneho rozhodovania**
- I princíp právneho štátu - právnej istoty
ČR
- vhodný nástroj bol pre Najvyšší súd ČR zavedený zákonom č. 30/2000 Zb. v § 27a s účinnosťou od 1. januára 2001 a spočíva v povinnosti senátu, ktorý ak dospeje pri svojom rozhodovaní k právnemu názoru, ktorý je odlišný od právneho názoru už vyjadreného v rozhodnutí Najvyššieho súdu, postúpiť vec na rozhodnutie veľkému senátu kolégia

Následky nerešpektovanie skorších súdnych rozhodnutí

- I **...VLASTNÝCH**
- I **porušenie práva na súdnu ochranu a zásah Ústavného súdu**
- I **L.ÚS 236/06:**
K znakom právneho štátu a medzi jeho základné hodnoty patrí neoddeliteľne princíp právnej istoty [(čl. 1 ods. 1 ústavy), napr. PL. ÚS 36/95], ktorého neopomenuteľným komponentom je predvídateľnosť práva.
Súčasťou uvedeného princípu je aj požiadavka, aby sa na určitú právne relevantnú otázku pri opakovaní v rovnakých podmienkach dala rovnaká odpoveď (mutatis mutandis I. ÚS 87/93, PL. ÚS 16/95 a II. ÚS 80/99), teda to, že obdobné situácie musia byť rovnakým spôsobom právne posudzované.

Následky nerešpektovanie skorších súdnych rozhodnutí

I Len Najvyšší súd ?

- I ...Najvyšší súd totiž v tomto prípade rozhodol odlišným spôsobom ako prv v prípade **skutkovo aj právne obdobných veciach** bez toho, aby v odôvodnení svojho rozhodnutia uviedol argumenty, pre ktoré bola v danej veci sťažovateľovmu právu poskytnutá odlišná ochrana, než v iných označených konaniach. Argumentácia najvyššieho súdu pritom musí byť spoľahlivým vodičom pre obdobné situácie aj v budúcnosti. Okrem porušenia zásady právnej istoty najvyšší súd zároveň zanedbal svoju zákonom ustanovenú povinnosť pri zabezpečovaní jednoty rozhodovania. (**I. ÚS 236/06**)

Viazanosť právnym názorom

- I Právny názor dovolacieho súdu je záväzný pre súd odvolací, prípadne aj pre súd prvého stupňa (ak bolo zrušené aj jeho rozhodnutie).
- I Právny názor treba chápať ako **názor na aplikáciu práva hmotného i procesného na rovnaký skutkový stav**. Určením záväznosti tohto právneho názoru chce zákon zabrániť tomu, aby sa súd nedopustil rovnakého právneho omylu ako pôvodne, lebo inak, pri čisto kasačnom princípe, by sa teoreticky nikdy nemuselo dospieť k správne konečnému riešeniu.
NS SR M Cdo 31/01 (50/2001 ZSP)

Zaujatosť voči právnemu názoru súdu vyššieho stupňa

- I **Skutočnosť, že sudca sa zo svojich subjektívnych hľadísk „cíti zaujatý“, nezakladá bez ďalšieho dôvod pre jeho vylúčenie z prejednávania a rozhodovania veci, ak povaha okolností, z ktorých vyvodzuje možnosť vzniku pochybností o svojej nezaujatosti, nemôže z objektívneho hľadiska viesť k legitímnym pochybnostiam o nestrannosti súdneho rozhodovania.**

(Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. apríla 2009 sp. zn. 3 Nc 13/2009)

- I „...formulácia odôvodnenia, ktorou súd vyššieho stupňa alebo ústavný súd **vysvetlil zrušenie rozhodnutia súdu**, i keby sa v nej vyskytovali vyjadrenia, slovné spojenia alebo výrazy expresívnejšej povahy, **nemôže byť z objektívneho hľadiska v žiadnom prípade považovaná za okolnosť zakladajúcu vzťah k prejednávanej veci sudcu**, ktorého rozhodnutie bolo zrušené. Miera schopnosti sudcu zachovať nadhľad a potrebnú dávku odstupu od prejednávanej veci, je aj v týchto súvislostiach daná stupňom osobnej a osobnostnej pripravenosti sudcu na výkon súdnictva. Z týchto hľadísk nebolo možné predmetné vyjadrenie považovať za vyjadrenie, ktoré by čo i len v náznakoch malo reálny (objektívny) základ v jej vzťahu k prejednávanej veci.“

- I „Pri napíňaní úloh sústavy súdov a rešpektovaní ústavou chránených práv účastníkov súdneho konania je nemysliteľné, aby niektorý sudca sústavy všeobecných súdov (bez ohľadu na stupeň rozhodovania) **nemal dostatok schopnosti podriaďiť sa právnemu názoru vyslovenému v zrušujúcom rozhodnutí**. Pokiaľ sudca uvedenú schopnosť nemá, nie je spôsobilý vykonávať funkciu sudcu.“

